

Миладин Шеварлић

Инт̄ересне г̄рӯје и њар̄ѡкра̄ија*

МИЛИЦА ДРАГОЈЛОВИЋ: Добро јутро... итд... господин Миладин Шеварлић, драмски писац, председник Удружења драмских писаца Србије, итд...

МИЛАДИН ШЕВАРЛИЋ: ... итд... Вама и Вашим слушаоцима...

ДРАГОЈЛОВИЋ: Господине Шеварлићу, тема нашег разговора у емисији “Радиовизор“ је однос културе и медија. Гости које позивамо имају различите ставове, па Вас, за почетак, питамо: шта ви мислите о томе како изгледа културни живот у Србији ових дана?

ШЕВАРЛИЋ: Како може да изгледа? Лоше, разуме се. Што се тиче односа медија и културе – о томе се може говорити на више начина, будући да је реч о веома сложеној проблематици. Може се рећи у једној реченици, може се написати књига, а може се – најзад – говорити и десет, двадесет минута, колико нама стоји на располагању. Ако

се каже у једној реченици, онда ће се рећи да је однос медија и културе лош; за писање књиге, изгледа, немамо времена; значи, говорићемо...

ДРАГОЈЛОВИЋ: Двадесет минута.

ШЕВАРЛИЋ: Онда, двадесет минута. Дакле, однос културе и медија зависи од више чинилаца. Зависи од такозваног духа времена, зависи од културне политике коју води једна земља, зависи од стања у самој култури и, наравно, од политике коју воде медији. Е, сад, што се тиче духа времена – знамо какав је дух времена у којем је новац основно мерило, где владају банкари, где се одвија процес унификације и глобализације... Значи – мења се једна цивилизација, мења се свет у којем живимо, па се мењају и вредности на којима смо ми васпитани. Живимо у новом времену, у „туђем веку“, како каже Добрица Ћосић у својој последњој књизи. То је дух времена.

* Из интервјуа што га је М. Шеварлић дао Милицы Драгојловић, за II програм Радио Београда. Разговор – за ову прилику „скинут са траке“ – емитован је 15. јуна 2011. године.

Што се тиче културне политике – културне политике нема у овој земљи, и то поодавно.

То је мишљење које се може проверити у разговорима са многим саговорницима. А стање у култури је последица овога, напред реченог. Јер, разуме се, аутентично стваралаштво подложно је деловању спољашњих чинилаца. Политика медија се, такође, подвргава духу времена – значи, она прати владајуће друштвене вредности, актуелне вредносне критеријуме.

Нећу да помињем имена, нећу да помињем телевизијске станице, итд. Ко имало прати програме наших медија, њему је све јасно. Наше телевизије негују најјевтиније садржаје, типа „велики брат“, „мали брат“, „ајмо да се женимо, удајемо“ и слично. И огроман број гледалаца то уредно прати, заједно са непрегледном количином реклама, које се у глупости и тривијалности такмиче са емисијама у оквиру којих се, тако наметљиво, емитују. Онда, сваке вечери се емитују серије, углавном турске. То је, ваљда, жал за оним што се некада звало „пусто турско“, које на балканским просторима, очигледно, успешно васкрсава – захваљујући нашој мазохистичној подложности неоосманским чарима савремене турске политике.

Нема више ТВ-драма, нема озбиљнијих филмова... Некада је драмска редакција ТВ Београд интензивно и веома квалитетно функционисала. Имао сам задовољство да, као писац, и сам у томе учествујем. А као припадник Удружења драмских писаца Србије, рећи ћу да је Телевизија Београд, некада – у оквиру нашег конкурса за награду

„Бранислав Нушић“ – и сама доделивала своју, посебну, награду за драмски текст. Данас, медији једва да прате рад нашег удружења, као и осталих носилаца озбиљних културних садржаја. Али, зато се на нашим угледним медијима можемо уредно обавештавати о животу и раду часних естрадних звезда и народних добротвора, тајкуна, банкара и њихових пријатеља, политичара.

Пошто нам са медијима слабо иде, ми – мислим на Удружење драмских писаца Србије – имамо своје „мале медије.“ Имамо часопис „Драма“, имамо едицију „Савремена српска драма“. Обе публикације излазе тромесечно и ми их скромно промовишемо у Француској 7.

Морам да кажем, не зато што седим овде, са Вама, да је Други програм Радио Београда био најревноснији пратилац наших активности. Током дугог низа година – часопис излази девет, а „Савремена српска драма“ десет година – имао сам више пута прилику да будем гост Вашег програма, да говорим о концепцији ових издања и о нашој културној ситуацији. Други програм је, дакле, наше активности и пратио. Двапут су биле камере неких телевизија, сад свеједно којих; десетак пута су биле неке новине, пет-шест пута неки други радио – и то је, углавном, све. Ми, значи, радимо у некаквој „унутрашњој емиграцији“, како се то некада говорило; под неком врстом ембарга, у тами, полумраку...

То се, дакако, не односи само на наш случај, већ на многе и многе „служачеве“ у култури. Погледајте, на пример, судбину „Просвете“, некада кори-

феја нашег издаваштва (где сам, и сам, једно време радио). „Просвета“ је, као и већина наших друштвених и државних вредности, продата неком приватнику, који је раскрчио њене елитне некретнине у центру Београда. Уследио је штрајк особља, једва је спасена чувена књижара „Геца Кон“, која представља део наше културне баштине и наше културне историје. Нова издања се, такорећи, не штампају, и тако даље, и тако даље...

Или, судбина једног позоришта из такозване унутрашњости, из једног важног српског града. Имајмо, притом, на уму да се целокупна култура овога народа не дешава једино у Београду, као што замишљају извесни, напухани културни снобови. Разговарамо, тако, у оквиру наших ванбеоградских комуникација, са културним посленицима тога града, па и са неким људима из тог позоришта и они кажу „па ми скоро четири године не дајемо представе“. – Како, кажем, не дајете представе четири године? – „Па, тако“ – кажу они – „глумци штрајкују, управника има, нема, предлаже председник општине тројицу људи, ни један не сме да се прими, пара нема...“ То је један пример, који је – зар не? – мало драстичан, али то је, уствари, парадигма стања у нашој култури.

ДРАГОЈЛОВИЋ: А да ли је такво стање, такво време инспиративно за драмског писца, јер обично се каже да су нелепа времена врло инспиративна за стваралаштво?

ШЕВАРЛИЋ: Како да не! Време је изузетно инспиративно за стварање, али неинспиративно када оно што је створено треба да нађе своје место ме-

ђу људима. Значи, парадоксална, дијалектичка ситуација: ствара се нешто квалитетно, што не може да кореспондира са временом у којем је створено. Зато смо ми покренули едицију „Савремена српска драма“, у оквиру које је изашло већ четрдесет и шест књига, са по пет драмских текстова. Ту су драме и оних савременика који су се већ преселили у други, бољи свет – као што су Ђорђе Лебовић, Веца Лукић, Слободан Стојановић итд. А ту су и драме Сенише Ковачевића, Стевана Копривице, Миодрога Илића, Александра Ђаје и многих других савремених писаца, све до оних најмлађих, као и аутора који живе и раде изван престонице. Велики број њих, без обзира на квалитет, није успео да изађе изван корица ових књига. Тако ми правимо једну микро-трибину, један микро-свет, како бисмо им омогућили да, бар на неки начин, објективизују то што стварају. Јер, лаж је да је довољно седети у радној соби (ако је, уопште, имате) и комуницирати искључиво са Господом Богом. Можда, у тренутку док стварате и јесте тако, али, затим, ипак, итакодаље... И, ако читате поговоре овим књигама – а сваки пише неко од угледних театролога, историчара и теоретичара, као што су др Рашко В. Јовановић, Радомир Путник, др Бошко Сувајџић и други – по правилу ћете наићи на тврдњу како је реч о квалитетним делима која не могу да изађу из сенке полуанонимности и нађу себи простора на јавној сцени, пре свега позоришној.

Зашто? Зато што нашем културом (као и осталим подручјима друштвеног живота) влада партократија и интересне групе. Интересне групе које

имају, разуме се, партијску залеђину. Ја сам живео и у комунистичком времену и знам шта је тоталитаризам, шта је цензура... Међутим, морам рећи, да је комунистичка цензура била много „несолиднија“ него што је ова „демократска“. Имао сам и као позоришни посленик и као драмски писац посла са цензуром, био сам у разним занимљивим ситуацијама, али та цензура није била тако солидна – могло се провући кроз њу. Ова, садашња, није експлицитна, нико ништа не каже, али цензура итекако функционише. Ово време је много лукавије, лицемерније него претходно. Врло добро се зна шта је у оквирима наступајуће глобалистичке цивилизације „подобно“. Вешти, сналажљиви „Европејци“ то веома добро знају, као што су знали шта је било подобно и док су били припадници Савеза комуниста Југославије.

Значи – интересне групе и партократија. Пошто идеологија не постоји – постоји само неколико партија које се лавовски боре за власт – једина идеја је новац и позиција у друштву.

Партијама су потребни уметници, људи из културе, највише због медијске и трибинске промоције.

Ти промотери чине непробојне интересне групе које знају да од партија наплате своје услуге.

У позоришној сфери, рецимо, десетак људи држи кључне позиције и, дакако, новац. Јер, неки новац се, ипак, дистрибуира у културу, уствари, одлива се к њима, јер они су тако добро позиционирани...

Па онда, имате та позоришта по сиротој Србији и зна се ко су пет редитеља из Београда које ће они звати

да би дигли себи рејтинг. Редитељ дође и каже – ево, донео сам вам текст, текст је модеран, европејски, стигао директно из Ирске (они га гледају ко у Бога) , то ће вас коштати само десетак, петнаест хиљада евра... Они кажу – јао, како ћемо то, трче код председника општине, јуре спонзоре, плачу, па искукају нешто. Овај даса узме паре, режира, тако, у још два-три сирота, амбициозна театра, купи себи џип и богзнакако... То су дакле мали тајкуни у култури (јер и култура је мала). И они се држе, наравно, између себе. Неки то зову и „позоришном мафијом“. Држе се између себе и ви не можете проћи. У комунизму видик је био транспарентнији, односи флексибилнији, баријере проходније. Овде, не. Значи – интересне групе и партократија, контролишу позиције и у култури.

ДРАГОЈЛОВИЋ: До чега ће то довести?

ШЕВАРЛИЋ: Зашто будуће глаголско време? То *већ* доводи до ентропије културе.

Традиционална култура умире већ и стога што се са новом технологијом, новом цивилизацијом, мења и систем вредности, мењају духовни садржаји. Традиционалну културу већ увелико прежива златно теле, које жваће на електронски погон. Исус је, некада, ногом у дупе, истеривао трговце из Храма, али, данас нема Исуса, а храмови су се претворили у банке. И култура се, као и други аспекти живота, прилагођава... Онај ко хоће да се бави културом, а да не буде бедник, он мора да се прилагођава. Када се томе додају друштвено-политичке специфичности

српске земље, можемо складно да заокружимо слику. На тој слици видећемо, поред осталих, и тих десетак позоришних корифеја који возе ципове, уколико нису узели предак у некој од спокојних српских амбасада. Ако им затреба сеиз, узеће у свој круг неког безбедног клинца, и то тако иде... На културном тржишту, у институцијама, на фестивалима, свуда.

Што се тиче медија (да не промашимо тему) медији здружено, свесно или несвесно, учествују у свему томе. Они, просто, функционишу у оквиру духа времена. Ако, на пример, телевизија хоће да има милионско гледалиште и сразмерни приход од реклама, без кога не може да функционише, она мора да форсира емисије са садржајима који могу пучанство да привуку у највећој мери. И тако то иде, са *reality* и сличним програмима, у зависности, уосталом, и од културног нивоа средине.

Значи, медији раде то. Али, наравно, не би морало да буде само то. Ми не можемо изменити дух времена, али можемо да учествујемо мало и „бочно“, промовишући и неке мало другачије вредности. А то зависи доста од појединца. Ми знамо шта све појединац може да учини; у политици, култури, спорту... Значи, у оквиру целе приче, јасно је да може да постоји, на пример, квалитетна редакција ТВ драме, која би, ипак, правила озбиљне пројекте, без обзира на „велику браћу“, „малу браћу“ и остало. Озбиљне пројекте који би дали понеку свежу инјекцију нашим полумртвим културним садржајима.

ДРАГОЈЛОВИЋ: Хвала Вам најлепше што сте били гост „Радиовизора“.

ШЕВАРЛИЋ: Хвала Вама. Било ми је задовољство.

